20è Premi Atrapallibres

L'arbre i jo

Guia de lectura a càrrec de Marta Martí

Ibbycat
Consell Català
del Llibre Infantil
i Juvenil

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Ajuntament de
Barcelona

Fitxa

Autora: Blanca Bravo
Il·lustradora: Cristina Picazo
Lloc d'edició: Barcelona
Editorial: Animallibres
ISBN: 9788419659125

Resum

La Mariavebaixabé és una nena de dotze anys que viu en un poblet d'interior. Passa hores i hores amb el seu avi, un home afectuós que la cuida mentre els pares treballen. D'ell ha après a apreciar l'art, a valorar els petits plaers de la vida, però sobretot l'amor pels arbres. Per això, quan l'avi emmalalteix i finalment mor, no s'imagina la vida sense ell.
Una història entranyable que ens parla del dol d'una manera planera i clara. De la mà de la Mariavebaixabé, anirem connectant amb una part de la vida que moltes vegades evitem perquè fa mal, perquè costa assumir la pèrdua. A poc a poc la protagonista, i els lectors de retruc, anirem paint-la i aprenent a viure en la nova realitat.

Autors

Blanca Bravo Cela (Barcelona, 1972) és professora i escriptora. Actualment fa classes de literatura en un institut de Badalona. També li agrada pintar aquarel·les. La seva primera novel·la infantil va ser *El pitjor equip del món* (Animallibres, 2020).

Cristina Picazo és nascuda a Barcelona, filla de mestres de l'art del fil i l'agulla: va créixer entre trossos de tela, agulles i fils de molts colors. Ha heretat la creativitat dels seus pares, que canalitza en la seva passió, la il·lustració. Fa 25 anys que il·lustra llibres i fa llibres de manualitats en diversos idiomes. Una de les seves múltiples passions són els nens; dibuixar-los treu el seu costat infantil i curiós que encara avui vol sortir a jugar.

Alguns elements interessants de l'obra

La veu narrativa i el punt de vista

La veu narrativa és el reflex i l'expressió del narrador, comporta una persona gramatical i un punt de vista, però és molt més que això. Són els ulls de la protagonista, que són únics, amb els seus matisos i subtilitats. En aquest cas, la veu és la de la Mariavebaixabé, una nena de 12 anys que ha patit recentment la mort de l'avi.
I per altra banda, tenim el punt de vista, que és l'angle de visió des del qual són narrats els fets; és el lloc on se situa el narrador per observar, valorar i explicar la seva història. Podem diferenciar dos punts de vista bàsics: el punt de vista extern (el narrador conta els fets des de la distància) i el punt de vista intern (el narrador és un personatge que participa en la història). En aquest cas el relat està explicat des d'un punt de vista intern. Ens descriu els fets de manera subjectiva i parcial, per tant des de la visió de la protagonista, que ens explica retrospectivament els fets ocorreguts en anys anteriors, sempre en funció d'allò que sabia, vivia, sentia i veia a cada moment.

Pàgina 29:

> «La foto ens l'havia tret el iaio. Tenim un massís preciós de flors al darrere. El paper deixava anar una olor que em recordava el magatzem de queviures de ca la Rosó: una barreja d'humit, de cafè acabat de fer i de papers antics, tot junt.
> —Quina olor feia la iaia, iaio?
> —La iaia, reina, feia olor de flors.»

La relació avi/neta

La història ens va desgranant la relació que tenien l'avi i ella, una relació d'estima i admiració mútua. És un relat que deixa endevinar al lector la importància de les petites emocions de la vida, de saber apreciar cada minut compartit, de badar i parar per gaudir del que la vida ens posa al davant, i tot gràcies a l'expertesa d'una vida viscuda que l'avi havia anat abocant dia a dia amb la neta i a la frescor i vitalitat de la protagonista, que els retroalimentava a tots dos. Cal remarcar en aquest punt que tot el que l'avi ensenya a la neta són valors molt necessaris i que actualment no són gaire presents en el dia a dia dels infants: la paciència, l'escolta, el gaudi i l'amor a la natura, el badar pel simple fet de badar...

El dol a la LIJ

L'autora escriu sobre el dol d'una manera planera i clara, sense endolciments ni anar amb romanços. S'agraeix trobar lectures que t'apropin a la mort d'un ésser estimat, i el fet que el públic a qui van adreçades sigui infantil té doble mèrit.
La narració fa un gir de 180 graus a la meitat del llibre. En els primers capítols anem descobrint com és la relació avi/neta, una relació de diversió, complicitat i estima. En els darrers el relat canvia totalment i es converteix en tristesa i dol per la mort de l'avi. De la mà de la Mariavebaixabé anirem connectant amb una part de la vida que moltes vegades evitem perquè fa mal, perquè costa assumir la pèrdua. A poc a poc la protagonista, i els lectors de retruc, anirem paint-la i aprenent a viure la nova realitat.

Pàgina 83:

> «El dol... deien, és el dol. L'ha de passar. Tothom deia això. Ho deia la mare, el pares, els veïns...
> —El dol.
> Ho pronunciaven fluixet mentre a mi em seguia punxant alguna planta que no era la que fa viure per sempre, fent-me mal a la panxa, al cap i sobretot al cor. [...]
> Vaig xisclar. Vaig estar xisclant per dins, en silenci, durant dies, setmanes, mesos. No volia veure ningú, no volia recordar res. No volia pensar. Només dormir. Si no podia veure el iaio, no veuria ningú i no parlaria amb ningú.»

La descripció i la relació amb els arbres

Som davant d'un text descriptiu, on Blanca Bravo explica breument i de manera concisa els protagonistes, els paisatges, els ambients i sobretot els sentiments. I ho fa d'una manera subjectiva, des de la visió de la Mariavebaixabé, amb una clara intenció de transmetre de la millor manera les seves emocions, experiències i sentiments.
Per fer-ho, en bona part de la història ens descriu els pensaments a partir de la semblança amb la natura, i moltes vegades amb els arbres, les plantes i els arbustos. Utilitza molt les comparacions, les personificacions i les metàfores entre humans i arbres, però també amb els colors, les olors...:

Pàgina 45:

> «Vaig mirar-li de reüll les sabates i vaig imaginar unes arrels retorçades i marrons com era el tronc del roure, unes arrels que sortien dels seus peus. No li vaig voler dir res, però no em va agradar que tingués molts anys. Jo sabia que la gent gran mor i no m'imaginava que el iaio es pogués morir. Es moren els altres o els que no recordem, com la iaia, però el iaio no moriria mai.»

Creixem amb els llibres

La lectura d'aquest llibre parla d'un tema que fa mal, el dol. Ho fa d'una manera molt clara i explícita, i és per aquesta raó que es valora tan positivament. Els infants necessiten aprendre a identificar, reconèixer i gestionar les emocions. Una bona manera de fer-ho és a través de la literatura infantil, perquè des de la calma de la lectura i el seu poder d'abstracció ens introdueix el món d'uns personatges amb els quals ens podem identificar o empatitzar amb les emocions que estan vivint.

Pàgina 10:

> «L'arbre està en un lloc perfecte, perquè es veuen les muntanyes, però també se sent l'olor del mar quan el vent bufa des de la costa. Quan li vull explicar coses vinc passejant fins aquí, com avui, com ara. M'assec a terra, al seu costat, em deixo caure i recolzo l'esquena en ell. Llavors li començo a parlar. Li he explicat moltes coses... [...]
> Si mou les fulles és que està molt alegre o molt enfadat. Si no les mou, és que entén la meva tristor...»

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

ABANS

Investiguem!
Com sempre, una bona proposta és investigar què ens diuen la coberta i la contracoberta.

Imaginem!
Una altra proposta podria ser imaginar-nos la història del que diu la dedicatòria:

Per al meu pare, per ser l'arbre.
Per a la mare, perquè sempre fa olor de flors.
Per a la Maria, per parlar de l'arbre.
...
I per a tots els iaios i iaies que somriuen també amb els ulls.

(Si es fa aquesta proposta, se'n pot parlar també un cop llegit el llibre, per mirar d'entendre què volen dir totes les dedicatòries.)

DURANT

Els arbres parlen
Tenint en compte el que dèiem de les descripcions i la relació amb els arbres, es podria escollir un capítol dels primers i identificar-les. Es poden buscar comparacions, metàfores i personificacions.
Un exemple:

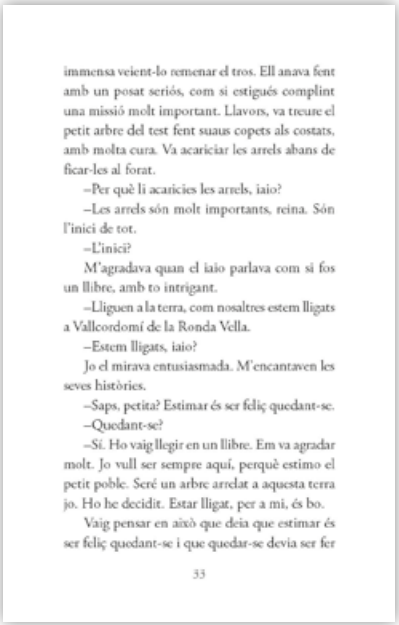

immensa veient-lo remenar el tros. Ell anava fent amb un posat seriós, com si estigués complint una missió molt important. Llavors, va treure el petit arbre del test fent suaus copets als costats, amb molta cura. Va acariciar les arrels abans de ficar-les al forat.

–Per què li acarícies les arrels, iaio?

–Les arrels són molt importants, reina. Són l'inici de tot.

–L'inici?

M'agradava quan el iaio parlava com si fos un llibre, amb to intrigant.

–Lliguen a la terra, com nosaltres estem lligats a Vallcordomí de la Ronda Vella.

–Estem lligats, iaio?

Jo el mirava entusiasmada. M'encantaven les seves històries.

–Saps, petita? Estimar és ser feliç quedant-se.

–Quedant-se?

–Sí. Ho vaig llegir en un llibre. Em va agradar molt. Jo vull ser sempre aquí, perquè estimo el petit poble. Seré un arbre arrelat a aquesta terra jo. Ho he decidit. Estar lligat, per a mi, és bo.

Vaig pensar en això que deia que estimar és ser feliç quedant-se i que quedar-se devia ser fer

33

DESPRÉS

Els arbres i jo
Podríem jugar a dibuixar-nos o a descriure com seríem si fóssim un arbre.

Llegim i interpretem
Es pot llegir el fragment del llibre que va de la pàgina 18 fins a la 21 (acabant a la frase «Tenim el cel en un full! Ho veus, petita?»).

Un cop llegit, podem parlar del significat de les paraules i del text, de com juga amb els símils i les comparacions, de com descriu els sentiments:

Què significa, per exemple:

«—Si pintes amb el color que surt del tub, el que pintes no és de veritat. Els colors que veiem al món, sempre, sempre, sempre són barrejats. Hi ha color de l'aigua del riu en les fulles dels arbres que viuen al seu costat, hi ha puntets de color de la sorra a l'aigua del mar... Per tot arreu hi ha colors que no són els colors que estan engabiats a dins dels pots.»

Què ens vol dir l'autora en aquest fragment?

«—Jo li assenyalava tots aquells tubs que semblava que feien cua per entrar a classe després del pati.»

Un final diferent és possible?
Inventeu un final diferent, tant si us agrada com acaba com si no. Juguem a inventar un altre final?

Preguntes especials

— Us ha agradat que el llibre tracti, entre d'altres, del tema de la mort? O preferiu llegir un altre tipus d'històries? Quines són les lectures que més us agraden?

— Us ha agradat el final? Si la resposta és que no, quin final us hauria agradat?

— Creieu que la Mariavebaixabé evoluciona i canvia al llarg de la història? Per què ho creieu?

— Us agraden les novel·les de gènere realista? Per què? Si la resposta és negativa, quin tipus de gènere us agrada més llegir? Per què?

— Com la Mariavebaixabé, teniu una relació tan especial amb els vostres avis i àvies? O potser amb algun altre membre de la família? Què feu amb ells que la fa tan especial?

— Heu patit a casa la pèrdua d'un ésser estimat? Com us heu sentit?